

Hva sier forskning om bekymringsfullt fravær?

Årsakene til bekymringsfullt fravær hos elever er mange og sammensatte, og det er viktig at tiltak settes inn raskt. I denne artikkelen presenterer vi en oppsummering av forskning knyttet til bekymringsfullt fravær.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 16.10.2024

Les også

[Slik kan skolen håndtere bekymringsfullt fravær](#)

Fravær hos elever kan gå ut over faglig og sosial utvikling¹, og ha konsekvenser for eleven både på kort og lang sikt².

Udir bruker begrepet «bekymringsfullt fravær» om fravær fra det sosiale og faglige fellesskapet i skolen, dokumentert eller udokumentert, som kan gi konsekvenser for elevens sosiale og faglige tilhørighet og utvikling.

Mer om definisjoner

I forskning om fravær benyttes det en rekke ulike definisjoner og begreper knyttet til fravær. Eksempler på begreper brukt i norsk og skandinavisk sammenheng er bekymringsfullt fravær, høyt fravær, problematisk skolefravær, ufrivillig skolefravær, skolevegning, skulk og skoleekskludering ¹. Begrepet «school attendance problems» brukes ofte som et samlebegrep i forskningen ². Hvilket

begrep som brukes ser ut til å henge sammen med hva forskere ønsker å undersøke ved fraværet, eller hvordan man ser på årsaker til fravær.

Det er ikke en utbredt enighet blant forskere rundt en gitt terskel for hva som skal regnes som bekymringsfullt fravær. Kearney (2008) viser til at "elever kan sies å ha problematisk fravær dersom de har (1) gått glipp av mer enn 25 prosent av skoletiden i løpet av de to siste ukene, (2) hatt store vansker med å gå i timene i minst to uker, og (3) hatt mer enn 10 dager (eller 15 prosent) fravær i løpet av en periode på 15 uker i et skoleår» (s. 265).

Årsakene til bekymringsfullt fravær er sammensatte

Forskning viser at det kan være mange grunner til at elever er borte fra skolen. Fraværet kan komme av faktorer hos eleven, i hjemmet og på skolen, og ulike årsaker kan virke sammen og forsterke hverandre³.

Fafo gjennomførte i 2023 en kunnskapsoppsummering om bekymringsfullt fravær på oppdrag fra Udir. Denne teksten bygger også på annen nasjonal og internasjonal forskning, og revideres jevnlig i takt med ny kunnskap på feltet.

Relasjoner og mening i skolehverdagen

For å håndtere bekymringsfullt fravær er det sentralt med gode relasjoner mellom lærer og elev, og god klasseledelse⁴. Elever som har bekymringsfullt fravær, har gitt uttrykk for at manglende relasjoner til både ansatte og medelever bidrar til å opprettholde fraværet⁵. De gode relasjonene er avgjørende for at elever kommer tilbake til skolen⁶. Elever og foreldre trekker frem at skolen bør arbeide godt med skolemiljøet⁷.

Fravær starter ofte med at eleven føler seg faglig og sosialt utrygg på skolen⁸. Dårlige relasjoner til medelever kan være en viktig risikofaktor for fravær⁹. Andre årsaker kan være at elevene føler seg utestengt, kjeder seg, søker etter mening andre steder enn på skolen, eller opplever urettferdig behandling fra lærere. Jo mindre meningsfull elevene synes skoledagen er, og jo færre relasjoner, muligheter for deltakelse og fellesskap de har på skolen, desto større er risikoen for at de er mye borte fra skolen¹⁰. Elever som trives på skolen, har bedre selvrapportert psykisk helse enn elever som drives dårlig¹¹.

Hvordan kan bekymringsfullt fravær håndteres?

Forskningen har sett på ulike tiltak for forebygging av fravær - rettet mot skolen, rettet mot eleven og rettet mot foreldre¹². Hvilke tiltak som fungerer best, vil variere ut fra den enkeltes situasjon. I denne teksten ser vi mest på skolens rolle, som av Knage og Kousholt (2023) trekkes fram som det tiltaksområdet som i størst grad er evaluert. Skolen kan spille en betydelig rolle i å hjelpe elever med fravær.

Kartlegging og tidlig innsats

Ansatte på skolen er ofte blant de første som gjenkjenner endringer i nærvær, og spiller derfor en viktig rolle i identifiseringen av skolefravær¹³.

Hvis en elev har et bekymringsfullt høyt fravær, er det essensielt å kartlegge hva som kan være årsakene til fraværet. Når kartlegging gjøres på et tidlig tidspunkt, kan også tiltak settes inn tidlig. Dette kan bidra til å forebygge mer alvorlige problemer hos eleven på kort og lang sikt¹⁴.

Å identifisere hvilke faktorer som påvirker eleven til å være borte fra skolen, er til hjelp når man skal tilrettelegge for mestring og trivsel på skolen¹⁵. For å finne riktige tiltak er det viktig at eleven selv blir hørt¹⁶.

Når skolen kartlegger hvorfor elever har fravær, bør man være i dialog med foreldrene, utforske elevens styrker og svakheter, og se på tidligere hendelser i skolesammenheng ¹⁷. Det er viktig å undersøke det fysiske og sosiale miljøet på skolen og om eleven utsettes for mobbing¹⁸. I samtale med foreldre bør man se på hva som gir trivsel både på skolen og i fritiden¹⁹.

Arbeide med relasjoner og et trygt og godt skolemiljø

Flere studier påpeker at arbeidet med helhetlig trygt og godt skolemiljø er det viktigste overordnede tiltaket for å forebygge og redusere høyt fravær i skolen²⁰.

Skolemiljø er et samlebegrep som benyttes i opplæringsloven kapittel 12. Skolemiljø omfatter skolens fysiske og psykososiale miljø. I tillegg favner det også læringsmiljøet i skolen.

Et trygt og positivt skolemiljø er avgjørende for optimal læring²¹. Eide (2022) og Owren og Lyng (2022) fremhever at det å skape inkluderende læringsmiljø, slik at elever og lærere føler en egenverdi i fellesskapet, er svært viktig. Dersom miljøet har liten grad av inkludering kan utenforskap føre til redusert selvfølelse og selvtillit²², og føre til at eleven ekskluderer seg selv fra fellesskapet²³.

Å fremme gode relasjoner i klasserommet styrker helsen og gjør elevene bedre rustet til å håndtere det som kan oppleves vanskelig, slik som for eksempel manglende faglig mestring og sosialt utenforskap ²⁴. Å

styrke elevens forutsetninger for mestring kan også gjøres ved at man snakker om det positive ved å være annerledes. Skolen bør være oppmerksom på de sårbare overgangene i elevenes liv, og bruke den tverrfaglige kompetansen blant de ansatte på skolen²⁵.

Relasjonen mellom lærer og elev

Lærer-elev-relasjonen er en nøkkelfaktor i arbeidet med å få elever med bekymringsfullt fravær til å ville være på skolen²⁶. Kvaliteten på relasjonen mellom elev og lærer påvirker elevens faglige utvikling og sosiale trivsel²⁷.

Relasjonen mellom lærer og elev kan være avgjørende for hvordan elevene opplever skolen, og hvor omfattende fraværet blir. Flere studier peker på det å bygge gode relasjoner mellom lærer og elev som viktig for elevers ønske om å være på skolen. Spesielt for elever som engster seg for å gå på skolen, kan forholdet til læreren være betydningsfullt. Elever selv trekker også frem nettopp relasjonen til læreren som den viktigste forutsetningen for at de skal klare å komme tilbake på skolen etter lang tids fravær²⁸.

Flere forskningsbidrag viser til at tilgangen til engasjerte voksne som ser eleven og ikke gir opp, er en viktig faktor i å bekjempe bekymringsfullt fravær. Kjeøy og Lysvik (2023) finner at det ikke nødvendigvis er antallet lærerressurser, men kvaliteten på relasjonene, som er viktig for å forebygge fravær. Ifølge Bru, Idsøe og Øverland (2016), viser elever som føler seg verdsatt og forstått av lærerne sine færre tegn på psykiske problemer.

Samarbeid mellom skole og hjem

Bekymringsfullt fravær er en utfordring både for eleven, foreldrene og skolen. Det er viktig at skole og hjem har en tett dialog og jobber med å oppnå en felles forståelse av utfordringene²⁹.

Det er viktig å inkludere eleven i samarbeidet mellom skole og foresatte³⁰. Det er bra for barnas motivasjon og trivsel på skolen når foreldrene er involvert³¹.

Sentralt i samarbeidet mellom skole og hjem er også å utarbeide en konkret plan for hvilke tiltak som skal settes inn. For at planen skal få ønsket effekt, er det avgjørende at eleven og hjemmet involveres fra start til slutt³². Dersom det foreligger et veletablert og godt støttesystem rundt eleven, er det funnet at elever opplever det som mulig å komme tilbake til skolen³³. Hvordan dette støttesystemet bygges opp og arbeider, og kvaliteten på systemet, er viktig for alle elever, ikke bare de med bekymringsfullt fravær.

Et godt lag rundt eleven

Bergene et al. (2023) understreker viktigheten av å ha et "lag rundt eleven", både for å tilrettelegge undervisningen for elevene, og for å sørge for at lærere skal få mer tid til å undervise³⁴. Laget rundt eleven skal være tverrfaglig, nettopp for å utnytte ressurser og kunnskap på skolen, og i samarbeid med andre

relevante tjenester, som til slutt vil gagne alle i klasserommet. Vika og Bergene (2023) finner at skolemiljøarbeidere, inkludert skoleassistenter og miljøarbeidere, kan bli utnyttet bedre. Det er behov for bedre koordinering av ressurser og tverrfaglig samarbeid på skolen³⁵. Tidligere forskning har foreslått at slikt teamarbeid kan inkludere “observasjon, intervjuer, grundig gjennomgang av medisinske og skolejournaler, og fraværshistorikk”³⁶.

Referanser

Amundsen, M. L., & Grøgaard, J. B. (2023). Elever med skolevegring: Hvilke faktorer kan ha betydning for at de kommer tilbake til skolen? *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 9, 76-87.

Amundsen, M.-L. & Møller, G. (2020). Betydning av skolerelaterte faktorer og mobbing for elever som strever med skolevegring. *Psykologi i kommunen*, 4.

Berg, A., & Rogstad, J. (2024). «Skolevegring tilhører ikke skolen alene» Betydningen av kvaliteten på skole-hjem-samarbeidet i tilrettelegging for et inkluderende skolemiljø. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 8(2-3), 38-52.

Bergene, A. C., Vika, K. S., Lynnebakke, B., Vonen, M. N., Lyckander, R. H., & Samuelsen, Ø. A. (2023). Fravær som vekker bekymring: Skoleeieres og skolelederes inntrykk og forståelse av fraværssituasjonen i Skole-Norge. (NIFU Rapport 2023: 14). Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.

Bergkastet, I., Duesund, C., & Westvig, T. S. (2019). Trygt og godt skolemiljø: inkludering faglig og sosialt. Gyldendal.

Christenson, S.L., & Thurlow, M.L. (2004). School dropouts: prevention considerations, interventions, and challenges. *Current Directions in Psychological Science*, Vol. 13(1). pp. 36-39. doi: 10.1111/j.0963-7214.2004.01301010.x

Drugli, M. B. (2012). *Relasjonen lærer og elev – avgjørende for elevenes læring og trivsel*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Drugli, M. B., & Nordahl, T. (2016). Forskningsartikkel: Samarbeidet mellom hjem og skole.

Eide, S. E. (2022). *Skolefravær*. Cappelen Damm Akademisk.

Friberg, P., Karlberg, M., Lax, I. S. & Palmér, R. (2015). *Hemmasittare och vägen tillbaka*.

Indsatser ved langvarig skolfrånvaro. Columbus

Frøyen, G., & Bongaardt, R. (2015). Når tre pluss en kan bli to:-Om økt innsikt i psykisk helse blant ungdom gjennom undervisningsprogram Venn1. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 12(4), 288-297.

Gran, I. K., & Mosand, G. (2022). *Håndtering av skolefravær* (1. utg.). Fagbokforlaget.

Hamadi, S. E., Furenes, M. I., & Havik, T. (2024). A Systematic Scoping Review on Research Focusing on Professionals' Attitudes toward School Attendance Problems. *Education Sciences*, 14(1), 66.

Havik, T. (2018). *Skolefravær. Å forstå og håndtere skolevegring*. Gyldendal Akademisk.

Havik, T. (2021) Når skolefravær blir et problem. *Bedre skole*, 2.

Havik, T., Bru, E., & Ertesvåg, S. K. (2014). Parental perspectives of the role of school factors in school refusal. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 19(2), 131–153.

Havik, T. & Ingul, J. M. (2021). Does Homeschooling Fit Students With School Attendance Problems? Exploring Teachers' Experiences During COVID-19. *Frontiers in Education*, 6(14).

Helgeland, A. & Lund, I. (2018). Det hjelper ikke å si ifra til de voksne. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 15(3), 148–158.

Heyne, D. (2019). Developments in Classification, Identification, and Intervention for School Refusal and Other Attendance Problems: Introduction to the Special Series. *Cognitive and behavioral practice*, 26(1), 1-7.

Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G., & Gentle-Genitty, C. (2019). Differentiation between school attendance problems: Why and how?. *Cognitive and behavioral practice*, 26(1), 8-34.

Huebner, E. S., Hills, K. J., Jiang, X., Long, R. F., Kelly, R. & Lyons, M. D. (2014). Schooling and Children's Subjective Well-Being. I A. Ben-Arieh, F. Casas & I. Frønes (Red.), Handbook of child well-being (s. 797-819). Dordrecht: Springer.

Ingul, J. M., Havik, T. & Heyne, D. (2019). Emerging School Refusal: A School-Based Framework for Identifying Early Signs and Risk Factors. *Cognitive and Behavioral Practice*, 26(1), 46– 62.

- Kearney, C. A. (2008). An interdisciplinary model of school absenteeism in youth to inform professional practice and public policy. *Educational psychology review*, 20, s. 257- 282.
- Kearney, C. A., & Bates, M. (2005). Addressing school refusal behavior: Suggestions for frontline professionals. *Children & Schools*, 27(4), 207-216.
- Kearney, C. A., & Graczyk, P. A. (2020). A multidimensional, multi-tiered system of supports model to promote school attendance and address school absenteeism. *Clinical child and family psychology review*, 23(3), 316-337.
- Kjeøy, I. & Lysvik, R. R (2023). Kunnskapsstatus om bekymringsfullt fravær i skolen (Fafo-rapport 2023:13). Fafo.
- Kjeøy, I., & Lysvik, R. R. (2024). Skulk, skolevegring eller bekymringsfullt fravær? Implikasjoner av begrepsbruk i skandinavisk forskning om fravær i skolen. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 8(2-3), 70-85.
- Knage, F. & Kousholt, D. (2023). Langvarigt bekymrende skolefravær. *Pædagogisk indblik*. NCS og Aarhus Universitetsforlag, 21.
- Krane, V., Karlsson, B., Ness, O., & Kim, H. S. (2016). Teacher–student relationship, student mental health, and dropout from upper secondary school: A literature review. *Scandinavian Psychologist*, 3, e11.
- Larsen, M. H. & Christiansen, B. (2015). Hvordan bidrar lærere til å fremme elevenes psykiske helse? *Tidsskriftet FoU i praksis*, 9(1), 133–150.
- Lie, B. (2021). Redde for skolen – om skolefobi og skolevegring. Universitetsforlaget.
- Lund, G. E. (2021). Fra fravær til fællesskab: Hvad kan skolen gøre?. Aarhus Universitetsforlag.
- Lund, G. E., Fisker, T. B., & Hansen, H. R. (2024). Deltagelses (u) muligheder og skolefravær. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 8(2-3), 7-22.
- Olsen, M. H., & Mikkelsen, R. (red.). (2019). Relasjonsledelse. Cappelen Damm akademisk. Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61).
- Overland, T. & Nordahl, T. (2013). Rett og plikt til opplæring. Om fravær og deltakelse i

skolen. Fagbokforlaget

Owren, K., & Lyng, S. (2022). Lærerrommet: Hva er utenforskap?

Patalay, P., O'Neill, E., Deighton, J. & Fink, E. (2020). School characteristics and children's mental health: A linked survey-administrative data study. Preventive Medicine, 141, 106292.

Rasasingham, R. (2015). The risk and protective factors of school absenteeism. Open Journal of Psychiatry, 5(02), 195.

Rocque, M., Jennings, W. G., Piquero, A. R., Ozkan, T., & Farrington, D. P. (2017). The importance of school attendance: Findings from the Cambridge study in delinquent development on the life-course effects of truancy. Crime & Delinquency, 63(5), 592- 612.

Strand, A. S. (2013). Skolk ur elevenas och skolans perspektiv: En intervju-och dokumentstudie (Doctoral dissertation, School of Health Sciences). Högskolan i Jönköping.

Thambirajah, M. S., Grandison, K. J., & De-Hayes, L. (2008). Understanding school refusal: A handbook for professionals in education, health and social care. Jessica Kingsley Publishers.

Videt, L. L., & Waldahl, R. H. (2023). Problematisk skolefravær–årsaker, tidlig identifisering og kartlegging. En redegjørelse av kunnskapsgrunlaget (1001/2023 1943). Nordlandsforskning.

Vika, K. S., & Bergene, A. C. (2023). Skolemiljøansattes roller og kompetanse i laget rundt eleven. (NIFU Rapport 2023:15).

Wimmer, M. (2010). School refusal: Information for educators. Helping children at home and school III: Handouts for educators.